

พยาบาลควบคุมการติดเชื้อกับบทบาทการจัดการควบคุมการระบาดของ โรคโควิด 19 ในหน่วยบริการสุขภาพ

Infection Control Nurse' Roles in Infection Prevention and Control for COVID-19 within Healthcare Setting

ศาสตราจารย์ ดร.อินทอโล ปร.ด.* ทักษิณี สีหาบุญนาค พย.บ.** ณัฐพร สายแสงจันทร์ พย.ม.***
Sakorn Intolo PhD* Tassanee Sihaboonnak B.N.S.** Natthaporn Saisangjan M.N.S.***

(วันรับบทความ: 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2563/ วันแก้ไขบทความ: 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2564/ วันตอบรับบทความ: 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2564)
(Received Date: November 27, 2020, Revised Date: February 2, 2021, Accepted Date: February 10, 2021)

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โรคโควิด 19 (COVID-19) นับว่าเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญของโลกในช่วงเวลานี้ กระทรวงสาธารณสุขของไทยประกาศให้โรคโควิด 19 เป็นโรคติดต่อร้ายแรง อันดับที่ 14 โดยกำหนดมาตรการเพื่อควบคุมและป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่กระจายเชื้อในวงกว้าง บุคลากรสุขภาพที่มีบทบาทอย่างมากในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคที่รุนแรงเช่นนี้ คือ พยาบาลควบคุมการติดเชื้อ (Infection control nurse) ซึ่งเป็นกำลังสำคัญที่ทำหน้าที่ในการจัดการควบคุมการระบาดของโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการสุขภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการบริการสุขภาพ คือ ความปลอดภัยของผู้รับบริการและคุณภาพการบริการ บทความนี้นำเสนอบทบาทของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ 9 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) พัฒนาระบบการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ 2) วางแผนการดูแลผู้ป่วยที่มีปัญหาซับซ้อน 3) ประสานการดำเนินงานเพื่อการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ 4) สร้างเสริมพลังอำนาจให้กับพยาบาลและบุคลากรสุขภาพ 5) ให้คำปรึกษาทางคลินิก 6) สร้างการเปลี่ยนแปลงโดยใช้ภาวะผู้นำ 7) ตัดสินใจเชิงจริยธรรม 8) ใช้หลักฐานเชิงประจักษ์สู่การปฏิบัติทางการพยาบาล และ 9) จัดการและประเมินผลลัพธ์ด้านการบริการ

ในช่วงเวลา 1 ปี ที่มีการระบาดของโรคโควิด 19 พบว่า มีจำนวนผู้ติดเชื้อทั่วโลกมากกว่า 96,892,109 คน และมีจำนวนผู้เสียชีวิต 2,073,332 คน ในประเทศไทยพบว่ามีกระบาดรอบใหม่เกิดขึ้นและมีจำนวนผู้ติดเชื้อทั้งหมด 12,653 คน และมีจำนวนผู้เสียชีวิต 71 คน¹ จากสถิติของผู้ติดเชื้อที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและจำนวนผู้เสียชีวิตที่เพิ่มขึ้นสะท้อนถึงความรุนแรงของโรคติดเชื้ออุบัติใหม่นี้ ซึ่งมีระยะฟักตัวของเชื้อในร่างกายมนุษย์และการแสดงอาการค่อนข้างยาวนานกว่าเชื้อไวรัสอื่นๆ ระยะฟักตัวโดยเฉลี่ย 5.1 วัน และระยะเวลาแสดงอาการ 12 วัน² สามารถติดต่อผ่านทางลมหายใจ สารคัดหลั่ง และการสัมผัสกับเชื้อโดยตรง จึงมีโอกาสสูงในการแพร่เชื้ออย่างรวดเร็ว ผู้ที่ได้รับเชื้อเกิดผลกระทบและความรุนแรงที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ไม่มีอาการ จนถึงมีอาการรุนแรง กระทรวงสาธารณสุขของไทยได้ประกาศให้โรคโควิด19 เป็นโรคติดต่อร้ายแรง อันดับที่ 14 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 และมีการกำหนดมาตรการสำคัญในการควบคุมและป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่กระจายเชื้อในวงกว้าง³ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มียารักษาโรคที่เฉพาะเจาะจง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต่างเร่งพัฒนาค้นหาแนวทางการรักษาและพัฒนาวัคซีนที่จะใช้สำหรับป้องกันโรค³ ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางที่จะช่วยคลี่คลายสถานการณ์ให้ดีขึ้นโดยเร็ว

คำสำคัญ: โควิด 19 การป้องกันและควบคุม พยาบาลควบคุมการติดเชื้อ

*อาจารย์ กลุ่มวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

**พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ งานควบคุมการติดเชื้อ โรงพยาบาลพยุหะภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

***พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ งานควบคุมการติดเชื้อ โรงพยาบาลเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

*ผู้ประสานการตีพิมพ์เผยแพร่ Email: s_intolo@yahoo.co.th Tel: 089-8618084

สำหรับผู้ที่มีการติดเชื้อ การดูแลระดับประคองตามอาการและเฝ้าระวังไม่ให้เกิดภาวะแทรกซ้อนคือแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการรักษา ในขณะที่เดียวกันต้องคำนึงถึงหลักสำคัญคือการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อสู่ผู้อื่น⁵ ในกรณีที่พบว่าผู้ป่วยโรคโควิด 19 เข้ารับการรักษาในหน่วยบริการสุขภาพ นั้นย่อมหมายถึงโอกาสที่จะเกิดการแพร่กระจายเชื้อจากผู้ป่วยไปสู่บุคคลอื่นซึ่งอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกันเป็นไปได้โดยง่าย บุคลากรสุขภาพจึงต้องคำนึงถึงการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อที่เกิดจากการบริการทางการแพทย์ในทุกขั้นตอนการบริการ พยาบาลควบคุมการติดเชื้อเป็นผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดการควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลทุกระดับ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งกับบทบาทการจัดการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการสุขภาพ บททศวรรษวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอสาระสำคัญ ประกอบด้วย หลักการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการสุขภาพ และบทบาทของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีส่วนในการจัดการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการ ซึ่งพยาบาลควบคุมการติดเชื้อถือเป็นบุคคลสำคัญในการช่วยให้ทีมสหวิชาชีพ ตลอดจนผู้รับบริการได้มีความเข้าใจร่วมกันและนำไปสู่การดำเนินงานเพื่อการควบคุมและป้องกันโรคโควิด 19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการสุขภาพ

องค์การอนามัยโลกได้กำหนดแผนงานควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ (Infection Prevention and Control-IPC Program) รองรับสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด 19 ภายใต้หลักการสำคัญ โดยในแต่ละหน่วยงานต้องมีผู้รับผิดชอบหลักด้านการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ (IPC focal point) ที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารทั้งในระดับโรงพยาบาลและระดับชาติ⁵ มีหลักในการควบคุมการติดเชื้อซึ่งเปรียบเสมือนหัวใจของการบริการสุขภาพในมิติการป้องกันโรค⁷ ดังนี้

1) การคัดกรอง (triage) โดยจัดให้มีการตรวจคัดกรองเพื่อให้สามารถพบผู้ป่วยได้โดยเร็ว (early recognition) และการควบคุมแหล่งแพร่เชื้อ (source control) ด้วยการแยกผู้ป่วยที่เข้าข่ายสงสัยมีการติดเชื้อที่ต้องดำเนินการสอบสวนโรค (Patients under investigated: PUI) ตั้งแต่การประเมินแรก

รับทุกราย และนำผู้ป่วยที่เข้าข่ายสงสัยไปอยู่ในพื้นที่แยกโรคทันที เพื่อทำการตรวจรักษาได้อย่างรวดเร็ว⁸

2) การป้องกันการแพร่กระจายเชื้อในผู้ป่วยทุกราย โดยบุคลากรทุกคนต้องพึงระลึกเสมอว่าผู้ป่วยทุกรายมีโอกาสเป็นโรคโควิด 19 ดังนั้นต้องเน้นการป้องกันในระดับบุคคล โดยยึดหลักสุขอนามัยของระบบทางเดินหายใจ การใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (Personal Protective Equipment-PPE) ที่สอดคล้องกับการประเมินความเสี่ยง เน้นวิธีปฏิบัติเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างปลอดภัย ตลอดจนการฆ่าเชื้อจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการดูแลผู้ป่วย

3) การดำเนินมาตรการเสริมเพื่อเพิ่มการป้องกันในรายที่ต้องสงสัย เช่น การป้องกันการฝอยละอองขนาดใหญ่ (droplet precautions) การป้องกันการสัมผัส (contact precautions) และการป้องกันการแพร่กระจายทางอากาศ (airborne precautions) แนวทางการปฏิบัติหัตถการที่ก่อให้เกิดฝอยละอองจากทางเดินหายใจ เช่น การใส่ท่อช่วยหายใจ (tracheal intubation) การใช้เครื่องช่วยหายใจชนิดไม่ใส่ท่อ (non-invasive ventilation) การเจาะคอ (tracheotomy) การช่วยฟื้นคืนชีพก่อนการใส่ท่อช่วยหายใจ การส่องกล้องตรวจหลอดลม (bronchoscopy) ซึ่งมีความเสี่ยงมากในการแพร่กระจายเชื้อ⁹

4) การจัดระบบบริหารจัดการด้านการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อในหน่วยบริการสุขภาพ โดยกำหนดโครงสร้างจำเป็นพื้นฐานและกิจกรรมสำหรับควบคุมและป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ มีนโยบายในการควบคุมและป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโควิด-19 ในหน่วยบริการสุขภาพที่ชัดเจน เช่น การตรวจคัดกรองที่รวดเร็วในผู้ที่มีการติดเชื้อเฉียบพลันของระบบทางเดินหายใจที่อาจเกิดจากโรคโควิด 19 การป้องกันความแออัดโดยเฉพาะในแผนกฉุกเฉิน การแยกผู้ป่วยที่ต้องนอนโรงพยาบาลไปต่างหาก การจัดให้มีอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (PPE) อย่างเพียงพอ และการปฏิบัติตามขั้นตอนและนโยบายการควบคุมและป้องกันการแพร่กระจายเชื้อในทุกมิติการบริการสุขภาพ¹⁰

5) การควบคุมด้านสิ่งแวดล้อมและวิศวกรรม มาตรการนี้มีส่วนสำคัญในการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ โดยการเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน¹¹ จัดให้มีอากาศถ่ายเทเพียงพอในทุกพื้นที่¹¹ ทำความสะอาดสิ่งแวดล้อมโดยรอบของสถานบริการอย่างเพียงพอ และการจัดเตียงผู้ป่วยให้ห่างอย่างเหมาะสม อย่างน้อย 1 เมตร

และจัดสิ่งแวดล้อมให้อากาศสามารถถ่ายเทเพียงพอจะช่วยลดการแพร่กระจายเชื้อโรคในสถานบริการได้ หลักการควบคุมและป้องกันโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการสุขภาพถือเป็นแนวปฏิบัติเบื้องต้นที่บุคลากรสุขภาพทุกคนต้องให้ความสำคัญ เพราะบุคลากรสุขภาพสามารถเป็นได้ทั้งผู้ดูแลแก้ไขปัญหาด้านการป้องกันโรคและขณะเดียวกันหากไม่สามารถควบคุมและป้องกันการติดเชื้อในหน่วยบริการสุขภาพตามหลักการอย่างเคร่งครัดย่อมเป็นผู้ก่อปัญหาการแพร่กระจายเชื้อเพิ่มขึ้นได้ พยาบาลควบคุมการติดเชื้อถือเป็นหัวใจหลักของควบคุมและป้องกันการติดเชื้อในหน่วยบริการสุขภาพ เนื่องจากเป็นผู้รับผิดชอบหลักในงานและต้องนำองค์ความรู้ภายใต้หลักการควบคุมและป้องกันโรคโควิด 19 ของหน่วยบริการสุขภาพเพื่อลดอัตราการติดเชื้อเพิ่มและเกิดคุณภาพของการบริการสุขภาพ

บทบาทของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีต่อการจัดการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการ

พยาบาลควบคุมการติดเชื้อ (Infection Control Nurse: ICN) เป็นบุคลากรสุขภาพที่ปฏิบัติงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อ โดยประยุกต์หลักการและแนวคิดใหม่ๆ เทคนิคทางวิชาชีพการพยาบาล รวมทั้งพิจารณาแนวคิดและข้อเท็จจริงที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาผู้ป่วยในโรคติดเชื้อ ตลอดจนติดตามสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโรคติดเชื้อและการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ เพื่อให้เท่าทันสถานการณ์และนำข้อมูลมาวางแผนงานการดำเนินงานควบคุมและป้องกันการติดเชื้อของหน่วยบริการสุขภาพ โดยเฉพาะด้านการพยาบาล เพื่อให้เกิดคุณภาพของการบริการที่สอดคล้องกับเป้าหมายการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อในหน่วยบริการสุขภาพ จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ จำนวน 7 ชื่อเรื่อง พบว่าบทบาทของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีต่อการจัดการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการ มีประเด็นสำคัญ 9 ข้อ¹²⁻¹⁸ ซึ่งสอดคล้องกับขอบเขตสมรรถนะพยาบาลชั้นสูงของสภาการพยาบาล (ภาพที่ 1) ดังนี้

1) พัฒนาระบบการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ บทบาทนี้ถือเป็นบทบาทที่สำคัญ^{13,14} โดยในสถานการณ์

ทั่วไปพยาบาลควบคุมการติดเชื้อทำหน้าที่ในการประเมินผู้ป่วย เพื่อคัดกรอง วินิจฉัยการติดเชื้อ¹⁵ โรคติดเชื้อโรคอุบัติใหม่ โรคอุบัติซ้ำ ในหน่วยบริการสุขภาพ วิเคราะห์รายงานข้อมูลเพื่อสอบสวนการระบาดของโรค ดำเนินมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อ สร้างทีมในการดูแลที่เฉพาะในกรณีโรคติดเชื้อซับซ้อนและเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ ช่วยเหลือให้ผู้ป่วยเข้าถึงการบริการทุกระดับ สร้างระบบข้อมูลในการส่งต่อ ติดตามผล และควบคุมคุณภาพของการบริการ¹⁶

บทบาทในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 นอกจากบทบาททั่วไปในเบื้องต้นแล้ว พยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีหน้าที่เป็นคณะกรรมการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อทั้งในระดับหน่วยงาน ระดับอำเภอและในระดับจังหวัด เพื่อร่วมกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อควบคุมและป้องกันการติดเชื้อของหน่วยงาน และระบบบริการที่เชื่อมต่อในแต่ละระดับของการบริการสุขภาพ¹⁷ ร่วมออกแบบระบบการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ วิเคราะห์ความเสี่ยงหรือโอกาสในการเกิดการติดเชื้อที่ครอบคลุมทุกระดับการบริการและดำเนินงานระบบควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรค

2) วางแผนการดูแลผู้ป่วยที่มีปัญหาซับซ้อนในสถานการณ์ทั่วไปพยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีบทบาทในการบูรณาการความรู้และหลักฐานเชิงประจักษ์ในการพยาบาลผู้ป่วยติดเชื้อรุนแรง โรคซับซ้อน ผู้ป่วยโรคติดเชื้อที่อยู่ในภาวะวิกฤตอย่างเป็นองค์รวม เช่นเดียวกับพยาบาลวิชาชีพโดยทั่วไปที่มีบทบาทสำคัญในการประเมินอาการ แสดง การคัดกรองและการคัดแยกผู้ป่วยตามหลักการปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ (isolation-precaution) ได้อย่างรวดเร็ว และสามารถปฏิบัติหัตถการต่างๆ ตามมาตรฐานของการปฏิบัติในการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ (isolation precaution) เพื่อยับยั้งและป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรคจากผู้เป็นพาหะโรคมายังผู้ป่วย ญาติ และบุคลากร ในสถานพยาบาล¹⁷

บทบาทในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พยาบาลควบคุมการติดเชื้อทำหน้าที่ในการเฝ้าระวังกรณีผู้ป่วยที่เข้าข่ายสงสัยมีการติดเชื้อที่ต้องดำเนินการสอบสวนโรค (PUI) เพื่อรอผลยืนยันการตรวจหาเชื้อ และถ้าตรวจพบว่า ผู้ป่วยมีการติดเชื้อจะมีการส่งผู้ป่วยเพื่อรับการรักษาต่อที่โรงพยาบาลจังหวัดทุกราย ตามแนวทางการรักษาที่

กระทรวงสาธารณสุขกำหนด นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมกับทีมสหวิชาชีพในการวางแผนการดูแลแบบองค์รวมตามแผนการรักษาพยาบาลในทุกๆระยะของการเจ็บป่วย¹² กรณีผู้ป่วย PUI และผู้ป่วยที่ตรวจพบว่าติดเชื้อโควิด 19 เช่น การดูแลผู้ป่วยที่ใช้เครื่องช่วยหายใจต้องติดตั้ง Viral filter และการดูแลหัตถ์ต้องใส่ระบบปิด และใช้หลัก Isolation precautions ในการแยกผู้ป่วย เพื่อควบคุมป้องกันการติดเชื้อและรับรายงานเมื่อเกิดการติดเชื้อแทรกซ้อนอื่น ๆ²⁰

3) ประสานงานเพื่อดำเนินงานควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ ในสถานการณ์ทั่วไปพยาบาลควบคุมการติดเชื้อจะทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อประเมินภาวะคุกคามและเสี่ยงต่อสุขภาพจากโรคติดเชื้อ ประสานความร่วมมือกับครอบครัวและแหล่งสนับสนุนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ป่วยในการดูแลต่อเนื่อง^{15,16}

บทบาทในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พยาบาลควบคุมการติดเชื้อจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานการดำเนินงานควบคุมและป้องกันการติดเชื้ออย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ทั้งการบริการสำหรับผู้ป่วย การป้องกันสำหรับบุคลากร ญาติและผู้มาเยือน รวมไปถึงการประสานงานเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมภายในหน่วยงาน¹⁵ อาทิเช่น ในบริบทโรงพยาบาลชุมชน พยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเลขาคณะกรรมการดำเนินงานป้องกันการติดเชื้อโควิด 19 ระดับอำเภอ ทำหน้าที่ประสานงานกับบุคลากรทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานในโรงพยาบาล เช่น แผนกผู้ป่วยนอก แผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน แผนกหอผู้ป่วยใน ฯลฯ และหน่วยงานนอกโรงพยาบาล เช่น สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ หน่วยงานด้านการปกครองทั้งในระดับเพื่อให้เกิดแนวทางควบคุมและป้องกันการติดเชื้อโรคโควิด 19 ดำเนินได้ตามแนวทางที่วางไว้

4) สร้างเสริมพลังอำนาจให้กับพยาบาลและบุคลากรสุขภาพ ในสถานการณ์ทั่วไปพยาบาลควบคุมการติดเชื้อจะทำหน้าที่ในการวางแผนดำเนินการพัฒนาและฟื้นฟูความรู้ทักษะการดูแลผู้ป่วยโรคติดเชื้อ แก่บุคลากรที่มีสุขภาพ เพื่อให้เกิดความพร้อมในการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อ¹⁶

บทบาทในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรที่มีสุขภาพทุกระดับในการป้องกัน

การติดเชื้อขณะปฏิบัติงาน โดยคอยอยู่เคียงข้างให้คำแนะนำบุคลากรในหน่วยบริการสุขภาพทุกคนเมื่อเกิดปัญหาหรือเกิดความไม่สบายใจกรณีที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ และในระหว่างรอผลตรวจเชื้อ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการให้ความรู้กับบุคลากรทุกระดับในโรงพยาบาล เกี่ยวกับการใช้ชุดอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (PPE) ที่ถูกต้อง ซึ่งในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคระยะแรก พบว่าหน่วยบริการสุขภาพแต่ละระดับประสบปัญหาขาดแคลนอุปกรณ์ PPE พยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีบทบาทสำคัญในการคลี่คลายปัญหา โดยการสร้างเสริมพลังอำนาจสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรทุกระดับในหน่วยงาน ให้เกิดความตระหนักและความเข้าใจเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกัน และกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการใช้อุปกรณ์ PPE ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5) ให้คำปรึกษาทางคลินิก เป็นการเชื่อมโยงศาสตร์ความรู้ และความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นบทบาทอิสระโดยตรงของพยาบาล โดยการให้คำปรึกษาพยาบาลต้องมีการปรึกษากับบุคลากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมุ่งเน้นความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ บุคลากรจากแผนกหรือองค์กรอื่นๆ ด้วย เพื่อหาแนวทางการดูแลที่ดีที่สุดแก่ผู้ป่วย¹⁸ อีกทั้งยังเป็นທີ່ปรึกษาหรือให้คำปรึกษาแก่บุคลากรที่มีสุขภาพในการดูแลผู้ป่วยติดเชื้อและการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อทั้งในหน่วยบริการสุขภาพและในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นທີ່ปรึกษานักวิชาการที่มีสุขภาพในการจัดการปัญหาและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในการดูแลผู้ป่วยโรคติดเชื้อที่มีความซับซ้อน¹⁶

บทบาทในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พยาบาลควบคุมการติดเชื้อจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจแก่บุคลากรที่ทำหน้าที่คัดกรองกลุ่มเสี่ยงแยกอาการผู้ป่วยที่เข้าข่ายสงสัยมีการติดเชื้อที่ต้องดำเนินการสอบสวนโรค (PUI) ตามระดับความเสี่ยง โดยมีเมื่อบุคลากรไม่มั่นใจว่าผู้ป่วยเข้าข่ายสงสัยหรือไม่และในกรณีที่พยาบาลควบคุมการติดเชื้อไม่มั่นใจ จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการปรึกษากับทีมแพทย์ และร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อตรวจค้นหาไวรัสโควิด 19 นอกจากนี้ยังรับให้คำปรึกษาแก่บุคลากรอื่นๆ ตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อแก้ไขปัญหาขณะปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้

6) สร้างการเปลี่ยนแปลงโดยใช้ภาวะผู้นำ พยายามควบคุมการติดเชื้อทำหน้าที่พัฒนาแนวปฏิบัติมาตรฐานและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อ การป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ ทั้งในหน่วยบริการและในชุมชน¹⁶

บทบาทในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พยายามควบคุมการติดเชื้อจะมีส่วนร่วมในการสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยใช้ภาวะผู้นำ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรสุขภาพในการให้บริการที่สอดคล้องกับหลักการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ เช่น การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อรับผู้ป่วยโรคโควิด 19 โดยทบทวนบทบาทการทำหน้าที่การปฏิบัติงานของบุคลากรแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเตรียมความพร้อมหากมีผู้ป่วยเข้าข่ายสงสัยว่ามีการติดเชื้อหรือผู้ป่วยโรคโควิด 19 ที่ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล

7) ตัดสินใจเชิงจริยธรรม ในสถานการณ์ทั่วไป บทบาทที่พยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีการปฏิบัติควบคู่ไปกับทุกๆ บทบาทด้านอื่นๆ โดยตระหนักถึงจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการตัดสินใจทางคลินิกที่ต้องพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ป่วยให้ได้รับความยุติธรรมในการเข้าถึงบริการสุขภาพ เช่น ในกรณีที่ผู้ป่วยอาจอยู่ในภาวะวิกฤติของชีวิต ผู้ป่วยบางรายอาจไม่รู้สึกรับจำเป็นต้องได้รับการดูแลที่ใกล้ชิด พยาบาลต้องมีคุณธรรมจริยธรรมโดยให้การพยาบาลด้วยความเอื้ออาทรดูแลให้การพยาบาลตามแนวทางที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดอย่างเท่าเทียมในทุกสิทธิ์ของการบริการสุขภาพ²²

บทบาทในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เป็นเรื่องที่ต้องขังละเอียดอ่อนและกระทบต่อความรู้สึกทั้งต่อผู้ป่วย ญาติ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากในช่วงที่มีการระบาดของโรคมีข้อจำกัดหลายๆ ด้านในการปฏิบัติงาน เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับโรคที่ไม่ชัดเจนทำให้เกิดความกลัวและวิตกกังวลเกี่ยวกับโรค การขาดอุปกรณ์ในการป้องกันเชื้อในขณะปฏิบัติงาน การขาดแคลนบุคลากรในการปฏิบัติงาน ในสถานการณ์การระบาดของโรคที่วิกฤติรุนแรง ทั้งนี้ พยาบาลควบคุมการติดเชื้อถือเป็นบุคคลสำคัญในทีมสำหรับการจัดการปัญหาให้คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น โดยยึดหลักการบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เห็นคุณค่าของ

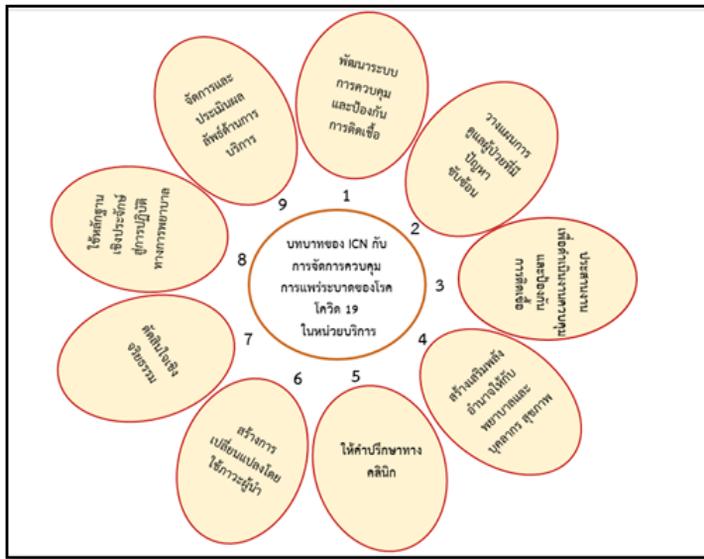
ทุกชีวิตเท่าเทียมกัน และจัดลำดับตามความสำคัญของการบริการโดยให้การดูแลแบบองค์รวม ยึดจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมเพื่อการบริการสุขภาพในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการบริการสุขภาพ

8) ใช้หลักฐานเชิงประจักษ์สู่การปฏิบัติทางการพยาบาล ในสถานการณ์ทั่วไป พยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีบทบาทในการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่เป็นปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพการรักษายาบาล เช่น การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์มาพัฒนาแนวปฏิบัติในการดูแลผู้ป่วย¹⁸ และนำหลักการจัดการความรู้มาใช้ร่วมกับกระบวนการพัฒนาคุณภาพการบริการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติ¹⁶

บทบาทในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พยาบาลมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับโรคจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ได้มาตรฐาน และเป็นปัจจุบัน ทั้งจากแหล่งข้อมูลภายในประเทศ และแหล่งข้อมูลที่เป็นสากล และนำมาถ่ายทอด เผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ด้านการบริการพยาบาล การดูแลรักษา ตลอดจนจินตทัศน์พัฒนาองค์ความรู้จากหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางการดูแลผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคโควิด 19 อย่างมีคุณภาพ

9) จัดการและประเมินผลลัพธ์ด้านการบริการ ในสถานการณ์ทั่วไป พยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีบทบาทในการกำหนดผลลัพธ์และตัวชี้วัดของการบริการสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อ การพัฒนาเครื่องมือในการวัดผลลัพธ์ การรวบรวมข้อมูลตัวชี้วัดทางการพยาบาล การวิเคราะห์ผลลัพธ์²¹ และนำไปพัฒนาคุณภาพการพยาบาลอย่างต่อเนื่อง¹⁵

บทบาทในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 นอกเหนือจากบทบาทโดยทั่วไปแล้ว พยาบาลควบคุมการติดเชื้อยังทำหน้าที่สำคัญในการประเมินผลลัพธ์ด้านการบริการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในแต่ละวันตามสถานการณ์จริง เพื่อรายงานผลไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่ละระดับ ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเชิงระบบในระดับประเทศเพื่อการแก้ไขปัญหาได้เท่าทันสถานการณ์ของโรคมากที่สุด

ภาพที่ 1 บทบาทของ ICN กับการจัดการควบคุมการติดเชื้อโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการประยุกต์จาก: ขอบเขตสมรรถนะการพยาบาลขั้นสูง ของสภาการพยาบาล พ.ศ. 2552

บทสรุป

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพของทุกประเทศทั่วโลก การควบคุมและป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่กระจายเชื้อในวงกว้าง บุคลากรสุขภาพมีบทบาทอย่างมากในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค โดยเฉพาะพยาบาลควบคุมการติดเชื้อที่ทำหน้าที่ในการจัดการควบคุมการระบาดของโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการสุขภาพ ซึ่งมีบทบาท 9 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) พัฒนาระบบการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ 2) วางแผนการดูแลผู้ป่วยที่มีปัญหาซับซ้อน 3) ประสานการดำเนินงานเพื่อการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ 4) สร้างเสริมพลังอำนาจให้กับพยาบาลและบุคลากรสุขภาพ 5) ให้คำปรึกษาทางคลินิก 6) สร้างการเปลี่ยนแปลงโดยใช้ภาวะผู้นำ 7) ตัดสินใจเชิงจริยธรรม 8) ใช้หลักฐานเชิงประจักษ์สู่การปฏิบัติทางการพยาบาล และ 9) จัดการและประเมินผลลัพธ์ด้านการบริการ การประยุกต์ใช้บทบาทของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การควบคุมการระบาดของโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการสุขภาพบรรลุเป้าหมายความปลอดภัยของผู้รับบริการและคุณภาพการบริการ

ข้อเสนอแนะ

พยาบาลควบคุมการติดเชื้อคือบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนงานควบคุมการระบาดของโรคโควิด 19 ในหน่วยบริการสุขภาพ อย่างไรก็ตามสถานการณ์เกี่ยวกับโรคติดเชื้อมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการดูแลผู้ป่วยโรคติดเชื้อ โดยเฉพาะโรคติดต่อที่อุบัติใหม่จำเป็นต้องมีการพัฒนาไปพร้อมๆ กับแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของโรค ซึ่งในอนาคตบทบาทของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของพยาบาลในด้านควบคุมการติดเชื้อจึงถือเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านองค์ความรู้ในศาสตร์ทางการพยาบาล ตลอดจนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องด้านการดูแลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อสำหรับบุคลากรสุขภาพทุกระดับ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับมือสถานการณ์โรคติดต่ออุบัติใหม่ได้อย่างทันที่ นอกจากนี้ควรส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ เพื่อยกระดับการดำเนินงานด้านควบคุมและป้องกันการติดเชื้อของพยาบาลไทยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

References

1. Department of Disease Control. COVID-19 situation report [database on the internet]. 2021 [cited 2021 January 20]. Available from: <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php>
2. Lauer SA, Grantz KH, Bi Q, et al. The incubation period of coronavirus disease 2019 (COVID-19) from publicly reported confirmed cases: estimation and application. *Ann Intern Med* 2020; 172(9): 577-582.
3. Notification of the Ministry of Health. Names and key symptoms of dangerous communicable diseases (No.3) [database on the internet]. 2020 [cited 2020 May 6]. Available from: <https://ddc.moph.go.th/uploads/files/10020200514102630.PDF>
4. Manmana S, Iamsirithaworn S, Uttayamakul S. Coronavirus disease-19 (COVID-19). *Journal of Bamrasnaradura Infectious Diseases Institute* 2020; 14(2): 1-10.
5. Ratnarathon A. Coronavirus infectious disease-2019 (COVID-19): a case report, the first patient in Thailand and outside China. *Journal of Bamrasnaradura Infectious Diseases Institute* 2020; 14(2): 11-18.
6. World Health Organization. Guidelines on core components of infection prevention and control programmed at the national and acute health care facility level. Geneva: World Health Organization; 2016.
7. World Health Organization. Minimum requirements for infection prevention and control. Geneva: World Health Organization; 2019.
8. World Health Organization. Global surveillance for COVID-19 caused by human infection with COVID-19 virus: interim guidance. Geneva: World Health Organization; 2020.
9. Tran K, Cimon K, Severn M, Pessoa-Silva CL, Conly J. Aerosol generating procedures and risk of transmission of acute respiratory infections to healthcare workers: a systematic review. *LoSOne* 2012; 7: e35797.
10. World Health Organization. Infection prevention and control during health care for probable or confirmed cases of Middle East respiratory syndrome coronavirus (MERS-CoV) infection: interim guidance. Geneva: World Health Organization; 2016.
11. Adams J, Bartram J, Chartier Y, editors. Essential environmental health standards in health care. Geneva: World Health Organization; 2008.
12. Thailand Nursing and Midwifery Council. Practice guidelines for the control and prevention of Coronavirus 2019 for professional nursing and midwifery [database on the internet]. 2020 [cited 2020 May 6]. Available from: <https://www.tnmc.or.th/images/userfiles/files/Covid-Update01042020.pdf>
13. Chaichumpoo P. Infection control in the community hospital: role of Thai infections disease and infection control advance practice nurse. *Thai Journal of Nursing and Midwifery Practice* 2015; 1(2): 55-60.
14. Picheansathian W. Development of Thai infections disease and infection control advance practice nurse. *Thai Journal of Nursing and Midwifery Practice* 2014; 1(1): 23-30.
15. Niyomwit K, Prachusilpa K. Competency of infectious control ward nurse. *Journal of The Police Nurse* 2015; 7(1): 153-165.
16. Government gazette. Announcement of the Nursing Council on scope and competencies of advanced nursing practitioners in various fields [database on the internet]. 2020 [cited 2020 August 10]. Available from: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2552/E/016/28.PDF>

17. Sungkeaw S, Harnirattisai T, Srisatidnarakul B. Registered nurses' competency in caring for emerging Infectious diseases. *Journal of Thailand Nursing and Midwifery Council* 2020; 35(3): 69-86.
18. Unahalekhaka A. Best practice guideline for prevention of multidrug resistant organisms transmission in hospitals. Chiangmai: Ming Muang Printing; 2011.
19. Atkinson J, Chartier Y, Pessoa-Silva CK, Jensen P, Li Y, Seto WH, editors. Natural ventilation for infection control in health-care settings. Geneva: World Health Organization; 2009.
20. The Healthcare Accreditation Institute (Public Organization). Hospital and health services standards issue 4. The Healthcare Accreditation Institute (Public Organization). Bangkok; 2017.
21. Christraksa W, Chetchaovalit T. The role of the community psychiatric nurses in the elderly living with spiritual distress: spiritual dimension. *Journal of Nursing and Health Care* 2020; 36(2): 6-14.
22. Niamwan C, Reangsan D, Kankam W. The professional nurses' competencies in nursing patients using mechanical ventilation. *Journal of Nursing and Health Care* 2020; 38(1): 6-14.